

ברכת מועדיך

פניני הלכה ואגדה לחג הסוכות ושמחת תורה, משולחן רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי דב לנדו שליט"א

להיות שמח וטוב לב, ולא בפעולה מסויימת. ומי שיכול להגיע לשמחה במעשה אחר או אפילו במחשבה מקיים בזה את המצוה. ופשוט לפי"ז, שמי שיין לא משמח אותו שלא ישתה, אם הוא מצערו אסור לו לשתות. ואסור גם לספר ולדבר בדברים המצערים. (פעם סיפר מאן דהו לרבי זונדל מסלנט בראש חודש על פטירת אדם, ורבי זונדל אמר לו "הרי ר"ח אסור בהספד!")

[והנה לשיטת תוס' שהמצוה היא רק באכילת בשר, צ"ע למה אבילות יום ראשון דאורייתא נדחית מפני הרגל, ומה הסתירה ביניהם. ולכאור' אם המצוה היא במעשה האכילה, א"כ אם אכל כבר היום בשר שלמים למה לא תחול האבילות, ובפרט אם די באכילת לילה או יום, (עי' חזו"א מועד סי' קכ"ד לדף ע"א), הרי אפשר שתחול האבילות בעונה האחרת, וצ"ע.]

שמיני עצרת – רגל בפני עצמו

מחד גיסא מצינו ששמיני עצרת רגל בפני עצמו (גמ' סוכה מ"ז מ"ח), ומאידך גיסא יש אומרים שאם אמר 'חג הסוכות' בתפילת שמיני עצרת יצא, (עי' ברכ"י). ועצם הדבר שהוא נקרא שמיני מלמד שאינו רגל לעצמו. ובאמת אין לנו ארבעה רגלים, והוא גם קרוי זמן שמחתנו [אם כי יש לדחות, ששניהם סו"ס זמן שמחה], ובגדר הדבר עי' ברמב"ן (סוכה דף מ"ח), שהוא כפסח שני כלפי הראשון.

והנה נחלקו השו"ע והרמ"א (סי' תרס"ח ס"א) אם שמיני עצרת קרוי חג. וחכם אחד הביא סמך לדברי הרמ"א שאינו קרוי חג, מהכתוב בהושע ב' פסוק י"ג (הפטרות במדבר), "והשבתי כל משושה חגה חדשה ושבתי וכל מועדה", וכפל הענין חגה ומועדה צריך ביאור.

ובתרגום ורש"י לא פירשו, אבל הרד"ק הביא ביאור ר' סעדיה גאון, שחגה הוא ג' רגלים, ומועדה היינו ר"ה יו"כ ושמיני עצרת. מבואר ששמיני עצרת אינו בכלל ה'רגלים' שהם חג, אלא 'מועד' כר"ה ויו"כ שגם הם אינם חג.

[ובאמת לפשוטו של מקרא היה נראה שמועדה היינו המועדים שקבעו לכבוד ע"ז, והיתה להם קללה שתפסק שמחתם. אבל מכל מקום גם אם אין כאן פסוק, הרי יש לנו סמך עכ"פ מדברי רס"ג שאינו קרוי חג.]

וביאור הדבר, ש'חגה' הם הרגלים שיש בהם שבעה ימים, ו'מועד' הם אלו שיש בהם יום אחד, והיינו ר"ה יו"כ ושמיני עצרת. עוד י"ל, שהביטוי 'מועד' שייך באלו שאין בהם קרבן חגיגה, ומה שהביאו בשמ"ע הוא תשלומין לרגל הקודם, כעין פסח שני, ולא כתשלומין שבששה ימי הסוכות (כמ"ש בחגיגה דף ט), ולכאור' שני אופנים אלו הם ביאור בעיקר דברי הרמ"א.

ומ"ש רס"ג שיוה"כ היה להם יום שמחה צ"ב, כי אף שיש בו שמחה על כפרת העוונות (עי' תענית דף ל' ובמשנ"ב סי' קכח ס"ק קסו), הרי

ויהי בשלם סכו

אמרו בשם הגר"א על הפסוק "ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון" (תהלים ע"ו), שישנן שתי מצוות שאותן מקיים האדם 'בשלם' עם כל גופו. סוכה ("סוכו") וישוב א"י ("ומעונתו בציון"). ויש להעיר למה לא נמנית גם מצות ראייה, שאדם מקיים בכך שהוא נמצא בבית המקדש.

ויש לומר שבזה אין צריך לכולו, אלא די בכניסת ראשו ורובו לעזרה. אבל סוכה אע"פ שאפשר בה בראשו ורובו, אבל סו"ס ענינה שהאדם דר בסוכה וזה ביתו, והוא קיום בכולו. [עוד יש מצוה כזו, לגלות לעיר מקלט, אבל היא לא מצוה שהיינו רוצים, וע"כ לא ראוי לשבח עליה].

וטבילה, גם למ"ד טבילה בזמנה מצוה, והרי היא מצוה המתקיימת בכל הגוף. היא הכשר מצוה בעלמא, שהמצוה היא להיות טהור ולא לטבול. ועוד יש לומר לפי ד' הכס"מ (אה"ט ו' ט"ז) שטהרת הטבילה היא רק ביציאה, היינו בתחילת היציאה מן המים.

אכילה בסוכה

יש מעשה נאמן שסיפרו בעל המעשה, על הגאון רבי שמעון סופר רבה של קראקא. הוא ישן בסוכה משותפת עם שכנו, והנה בליל יו"ט בשעה מאוחרת הקיץ הגר"ש את שכנו, שכך חשש הוא שלא יצא ידי חובה במה שאכל, והוא רוצה לאכול שוב פת, אבל ביתו נעול מבפנים והוא לא יכול להכנס, וביקש ממנו שייביא לו פת מביתו (והדבר היה ברור שנח לו לשכן שיפריע את שנתו לשם כך).

והנה לא התפרש שם מה היה החשש שהתעורר אצלו אחרי שכבר אכל. יתכן לשער, שהוא כיון לשם מצות סוכה של "בסוכות תשבו שבעת ימים", ולא כיון לשם המצוה המיוחדת של הלילה הראשון שלמדו מחג המצות, שהיא מצוה חיובית וגדריה שונים לכזית וכו'.

למעשה, השכן הביא לו כזית פת, וביקש מהגר"ש להצטרף לסעודה, והוא סיפר שפניו היו מאירות בשמחה של מצוה.

אלא שזה החלק הראשון של הסיפור – הנוגע ל'בין אדם למקום'. אחר כך פנתה הרבנית לאשת השכן ואמרה, ש"הרב אמר שאת יודעת לאפות היטב חלות..." הרב רצה שגם לאשה תהיה הנאה מהענין....

ושמחת בחגך

יש לעי' במהות מצות שמחה ברגל. והנה בזמן הבית היתה המצוה תלויה במעשה מסוים, אכילת בשר שלמים. ולתוס' (פסחים ק"ט א', ר"ה ו:), רק זו המצוה מדאורייתא. אבל קיום מצות שמחה היום, שהיא בשר ויין לאנשים ובגדי צבעונין לנשים וכו' – המצוה היא התוצאה

של ההשתחואה וההתבטלות לפני ה', שאין לנו אלא זכר ממנה ביום כיפור, ואין אושר ושלמות מזה. ויש להשתחואה גם משמעות עבודה, שהבא בכדי להשתחוות אי"ז ביאה ריקנית.

הושענא דורשת משאת שבת

במטבע הושענות בשבת, יש להתבונן על שהפיטן מיחד את מלאכת הוצאה ותחומין יתר מכל מלאכות שבת, באומרו, "הושענא דורשת משאת שבת, הקובעת תחום אלפים בשבת" וכו', ואחר כך "כהושעת משפטי משאות שבת, גמרו נחו ושבתו, רשויות ותחומין שמרו".

ונראה שהסיבה היא, כי בגלל הזהירות ממלאכת הוצאה נמנעו בשבת מליטול ולהקיף בלולב, לפיכך הזכירה בהושענות. [אך עדיין ק"ק לפי"ז למה הזכיר ביחוד את ענין תחומין, שאינו הוצאה ממש ואינו שייך לגזירה זו].

ועוד שם, "כהושעת משמחך בבנין שני המחודש, נוטלין לולב כל שבעה במקדש". צריך ביאור מה התיחד בית שני בקיום נטילת לולב, והרי כל מה שעשו בבית שני עשו כבר בבית ראשון.

ויתכן לומר, שבית שני המחודש הכונה על הבית שחידש הורדוס, והיתה חביבות מיוחדת לעבודה בבית זה. שהנה בית ראשון פגמוהו ישראל שעבדו בו ע"ז, גם בבית שני עבדו ישראל לע"ז בימי יוונים, אבל בית הורדוס לא עבדו בו מעולם ע"ז. [והרי כך היו אומרים בשמחת החג, "אבותינו שהיו במקום הזה אחוריהם אל ההיכל ומשתחווים קדמה לשמש, ואנו לי-ה עינינו", והשלמות בזה התקיימה רק בבית שני המחודש על ידי הורדוס].

ידיהם ולא ימישון

בהלל, "לא לנו וכו' ידיהם ולא ימישון". תחילה כתוב עינים 'להם' ולא יראו, אזנים 'להם' ולא ישמעו, ובידים לא כתוב 'להם', אלא 'ידיהם'.

ואמרו בזה, מפני שעינים ואזניים אין להם דין ע"ז אלא כשהן עם הדמות, והיינו עינים להם. אבל ידים, גם כשהן לבדן יש להם דין ע"ז, וכמבואר בגמ' (ע"ז דף מ"א), המוצא תבנית יד אסור מפני שכיוצא בו נעבד.

היו ישראל בימים ההם בשפל המדריגה ואין נראה שחשבוהו יום שמחה בשל כך, ותהא להם קללה בהשבתת שמחה זו.

וראה ברמב"ן עה"ת (פרשת שלח) על דורות אלו, שבימי מלכי ישראל הרשעים שכחו רוב העם התורה והמצוות לגמרי, ע"כ. ואף שהיו יחידים צדיקים ושלמים, מ"מ רוב העם שכחו את התורה והיו דבוקים מאוד בע"ז, והטעום מן השמים לראות רוב טובה מכח הע"ז, עד שגם כשנתקיימו בהם נבואות הפורענות והגלות לא עזבו את הע"ז (עי' סנהדרין דף ע"ז.), ותלו את הרעה ברפיון עבודתם לפסיליהם, כמו שהביא ירמיהו (פרק מד) דבריהם, "ומן אז חדלנו לקטר למלכת השמים והסך לה נסכים חסרנו כל ובחרב וברעב תמנו".

ולכך ביטלו אנשי כנה"ג אחר החורבן יצרא דע"ז, כי היצר ניתן להם כדי להלחם בו ולהתרומם על ידו בבחירה בטוב. וכיון שלא עמדו בו אפילו אחר תוכחת הנביאים והפורענות, הוברר שאינם מתגברים עליו ואין בו תועלת.

ואולי כוונת הרס"ג שיום הכפורים ה' להם יום שמחה, היא על דרך שאמרו לא היו ימים טובים לישראל כיום הכפורים שהיו בנות ישראל חולות בכרמים, ונאמר שהיה נוהג זה בישראל כבר בבית ראשון. ואף שלא היה להם בו תוכן היום, מ"מ כבר נעשה יום שמחה להם.

ביאורי תפילות יו"ט לעלות ולראות ולהשתחוות

המטבע בתפילת מוסף הוא "ואין אנחנו יכולים לעלות וליראות". ויש לבאר שני ענינים אלו לפי"ד החזו"א (או"ח ריש סי' קכט) שיש מצוה בפני עצמה בהילוך מחנה לוי. ואילו היה מצוי שם קודם יו"ט לא קיים המצוה, וי"א שאם רכב ע"ג בהמה לא יצא. לכך אמר 'לעלות' – הוא ההילוך, ו'ליראות' – הוא הראיה עצמה. [וקרבן ראיה כלול במה שאומרים "ושם נעשה לפניך קרבנות חובותינו"].

ומה שאומרים 'ולהשתחוות', לכאן יש בזה סמך לדברי מרן הגרי"ז בשם רבנו הגר"א, שיש חובה על הבא למקדש להשתחוות. וכך כתב כבר הרלב"ג (ריש שמואל) במ"ש הכתוב שעלה אלקנה שהשתחוה, כדין כל הבא למקדש כמ"ש רז"ל (ולא ידעתי היכן אמרו כן רז"ל).

אבל באמת אין מכאן ראיה מוכרחת שהשתחואה היא חיוב, שכן כשאנו מבקשים שנזכה לעלות לביהמ"ק, באה עם זה השתוקקות לאושר הגדול

